

Изази Неджеом.

Цијена:
За ЦРНУ ГОРУ и АУ-
СТРО-УГАРСКУ (с БОС-
НОМ и ХЕРЦЕГОВИНОМ)
на годину 6 ф., на по год.
3 ф., на четврт године 1 ф.
и 50 новчића.

За све остале земље у
ЈЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на
годину 20 франака, на по
године 10 франака, на чет-
врт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Преплата шаље се
платеним писемима неоп-
средно администрацији «Гл.
Црногорца» на Цетиње, а
може се и картом упућу-
њем на пошту у Котор.
Допис шаље се уредниш-
тву. Рукописи се не враћају.

За огласе шаља се од
реда 5 новч. За огласе веће
и на дуже вријеме више.

ЦЕТИЊЕ, 26. Фебруара.

У разматрањима нашијем о за-
дацима које има влада наша у уну-
трашњој политици својој, тежећи за
тијем да што више подигне свеколи-
ку снагу нашега народа и државе,
остала је једна празнина коју нчм ва-
ља попуњити.

Ваља нам на пошљетку — last,
not least — прозборити коју о једно-
ме моћном фактору напретка, без ко-
јега се данас не да ни замислити уна-
пређење и одржање снаге народне.

То је — у кратко да речемо —
просвјета.

Просвјетом се снажи баш она
моћ у човјеку, којом човјек бива
прави човјек — створење божје раз-
лично од друге животиње. То је пра-
ва напредна моћ у човјеку, која само
добро ствара, кад је у њему добро и
здрavo развијена. То је сила, која је
једино и искључиво њему свој-
ствена и која га чини господаром свијета.

Није овдје мјесто, а држимо да
није ни потреба, да се опширно раз-
лаже значај просвјете за човјека и
за народе. Довољно је осврнути се
по свијету и уочити подјелу снаге и
моћи међу народима, па да се човјек
увјери, да је свеколика снага и моћ
ондје гдје је и права просвјета.

Врло лијепо каже народна посло-
вица: не мјери се човјек пећу, по ср-
цем и намећу!

То исто може се рећи и за на-
роде. Погледајмо мало по свијету. Ко-
лико има Инглеца, Францеца, Нијема-
ца? Нема их много. Има других
парода у Азији, Америци и Африци
пет и десет пута већих, па чија је
Азија, Америка, Африка и Аустра-
лија, чија су мора и копно, чије је
сухо и сирово у свијету? Њихово
не, него инглеско, францеско и т. д.
Да се изброје све руке и све ноге и
да се измјери сва физична снага која
лежи у мишићима тијех народа који
робују просвјетљеној Јевропи, број
тијех рука и нога, сума те физичне
снаге тјелесне била би далеко, далеко
већа него што је могу саставити сви
народи Јевропе.

Па чим онда надвлађује Јеврона
тај остали свијет?

Сумом оне неоодољиве снаге коју
је Јеврона сабила и сложила под ве-
личанствени свод ума својега, дакле
просвјетом својом, која је тако јака
сила, да јој не могу одољети милиони
другијех народа, код којих је под ло-
бањом празно, и ако им у мишићима
кишти снага.

Нек нам се опрости један при-
мјер, који је мало драстичан, али мо-
же лијепо послужити да се њим осви-
јетли ово што рекосмо. Узмимо коња
или вола. То су животиње много јаче
од човјека тјелесном снагом, па их
ишак човјек запрече у своја кола и
ставља под свој јарам. На исти на-
чин Јеврона запрече у своја кола и
ставља под свој јарам Индијанце, Ми-
сирце, Арапе, Црнце и т. д. Истина,
ови се томе опиру, али Јеврона с
канцијом у једној и с мало овса у
другој руци умије да их држи под
уздом, у својој служби.

Тај процес видимо данас пред
очима својима у свијету. Јеврона са
маленим бројем својих становника не
би могла чинити освајања у свијету,
да јој просвјета није дала у руке моћ
којој не могу одољети многобројни на-
роди без просвјете. С тога видимо, да
су најпросвјетенији народи Јевропе
освојили од осталог свијета баш оне
дијелове, који су богатством својим

најиздашнији. Није ли Инглеска осво-
јила најбогатије изворе у свијету?
Није ли њена Индија, њени мајдани
од злата у Африци? Није ли у нај-
новије доба постао њен Кипар, њен
богати Мисир? Нијесу ли већ тол-
ки дијелови од Африке у францеским
рукама? Нема ли и малена Холанди-
ја толико сграницех земаља у својој
власти?

На против: не гину ли све др-
жаве, које су се некад суровом силом
могле увеличати, па су занемариле
отворити храмове просвјети на своме
огњишту? Не видимо ли Турску пред
собом, како и за што пропада?

Излишно би било наводити и да-
ље примјере који служе за потврду да
је данас просвјета једна највиша моћ
у свијету.

Кад се од тијех општијех посма-
трања врнемо ближе к предмету о ко-
јем хоћемо да зборимо, тада, на жа-
лост, видимо, да је наша Црна Гора
морала за дуго остати без те велике
силе која се зове просвјета. Морала
велимо, јер увриједили бисмо дух на-
рода нашега, кад бисмо рекли да је
то хтјела. Морала је дакле Црна Го-
ра остати без просвјете, јер су то зах-
тијевали особени услови њенога оп-
станка, који су свакоме довољно поз-
нати и које не ћемо онет овдје по-
нављати.

Али, ако је до сад Црна Гора
морала остати без просвјете, не мора
од сад; шта више, не смије од сад
остати без ње, ако је рада да оста-
не у свијету и да испуни све оне за-
датке које има према цјелокупном на-
роду нашем и будућности његовој.

Ево за што.

Док је с Турском посла имала,
Црној Гори, у згодном положају ње-
ном, довољна је била сама физична
снага, да се одбрани од турске нава-
ле и да сачува своју слободу и неза-
висност. Данас, више не пријети Цр-
ној Гори турска сабља, али јој прије-
ти — латинска мудрост, латинско лу-
кавство. Стара Црна Гора умјела је
одољети снагом својом турској сабљи
и предати данашњем нараштају у на-
шљедство: слободну, независну и про-
ширену Црну Гору.

Но чим ће данашњи нараштај и
чим ће потоњи нараштаји сачувати,
одржати и још већма проширити да-
нашњу Црну Гору?

Без сумње старим црногорством
које се нигда не смије губити из ове
земље, али и — просвјетом. Без ове
не би се могло одољети новијема на-
валама, које и ако нијесу онако сил-
не и елементарне као што бјеше тур-
ска, али су баш тијем много опасније,
што раде из захода, тихо и постојано.
Сабља турска посјекла је до данас
много глава црногорскијех, али су
ипак данас, ето Богу хвала, живи Цр-
ногорци и жива им је Црна Гора у
својој слави и величини, својој слобо-
ди и независности. Мудрост латинска
не сијече сабљом, али хоће да циједи
на памуку крв, па нам се ваља опа-
сати згодним оружјем, ако хоћемо да
нам Црна Гора, испијена и исеције-
на у животним соковима својим, не
постане једнога дана плићен те латин-
ске мудрости, тога латинског лу-
кавства.

Кад зборимо о латинској мудро-
сти и латинском лукавству, не мисли-
мо ту на могући непријатељски напа-
дај ове или оне државе, него на општи
утицај латинске културе, која би нам
могла излизати наше црногорство —
ту једину снагу коју данас имамо —

а недати нам мјесто тога ништа дру-
го него своју лажну страну, свој спо-
љашњи премаз, који ништа друго ни-
је него фини синцир под којим се ула-
зи у туђе роштво, невидљиви отров
којим се најприје отрује душа наро-
ду а за тијем одмах и тијело.

Да се од тога спасемо, да сачу-
вамо наше црногорство, а онет да се
опашемо оружјем згодним, којим ћемо
моћи одољевати навали латинској и
чинити морална освојења на овоме
крају балканскога полуострва, — за
то хоће нам се *права народна култура,
чиста народна просвјета*, која ће од оп-
ште свјетске културе примити све што
је добро и здраво, што не само не ће
сметати нашој народној клицы која
нам лежи у темељу и која се не смије
мијењати, него ће јој још више помо-
ћи да се оснажи и да набуја.

Ето то држимо да мора бити
кључ којим се има служити влада на-
ша у својој просвјетној политици.

У бројевима, који дођу, потруди-
ћемо се, да подробије расточимо ове
главне мисли и пазоре које смо овдје
крупно изложили и да ближе приступимо
самијем конкретнијем питањима просвје-
те која су у првој линији скопчана с
питањима школске наставе.

У држању своме Румуњска није
нимало попустила. Она и данас још
заузима исто становниште, с истом по-
стојаошћу и истрајношћу која јој
сваку част чини.

Без обзира на одлуке конферен-
ције лондонске, без икаквог страха од
пријетња које се управљају против
ње са званичне и незваничне стране
омијех држава које имају интересе да
склоне Румуњску на попустљивост,
она се не да кренути са заузете тачке,
па којој брани свој интерес, своја
права, своју част и своје достојанство.

Конференција лондонска можда је
до сад већ свршила свој посао. За-
кључења њена нијесу још довољно и
тачно позната, али по оном што се
зна и што се по новинама труби мо-
же се судити да је конференција по-
шла путем којим се само задовољава-
ју захтјеви великих интересованих си-
ла, а да је далеко од тога да задово-
љи и праведна очекивања и тражбине
овијех малијех држава, које имају сво-
је животне интересе ангажоване у пи-
тању дунавском.

Ако је вјеровати вијестима, које
по новинама налазимо, конференција
је својим закључењима задовољила и
Русију и Аустро-Угарску. За Русију
је у цијелом дунавском питању нај-
важнија тачка килијска, коју она за
љубав великих својих интереса не
смије ни по што из вида изгубити.
Колико је та тачка важна за Русију
видимо најбоље из усиљивања руски-
јех противника који све силе своје
улажу у то како би конференцију на-
вратили на негативно држање према
руским захтјевима који се односе на
Килију. Не зазирући ни од претјери-
вања ти руски противници, с очевид-
ном намјером да застраше остале си-
ле, наводе, међу осталијем, и страте-
гијске разлоге тврдећи с најјачијим
убјеђењем, да ће Русија, кад већ
једном стане ногом на килијски рукав
као неограничени господар његов, по-
стати у исто доба и неограничени го-
сподар цијелога ушћа дунавског; па
не само то, него ће у Килији још паћи
и створити једну стратегијску тачку
од толике снаге и важности, да ће у
случају рата између ње и Аустро-

Угарске цијели један бок војске ау-
стро-угарске бити изложен сили рус-
кој без икаквога закљона и заштите.

Како у истину стоји са том стра-
тегијском важношћу килијскога рука-
ва, ми о томе нити хоћемо нити уми-
јемо да разбирамо. Али изван сваке
сумње стоји да тај рукав има велику
важност за трговину Русије, јер кад
се он прокопа и регулише и снабдје
свачим што се ниште да би једна ри-
јека постала пловна, он ће јако по-
служити, да се развије трговина и
промет са јужном Русијом, а нарочи-
то да се дигне важна трговачка ем-
порија у Одеси, која је од старине
знатно мјесто заузимала међу тржи-
штима свјетским.

Из тога види се, да Русија не
тражи никакве политичне добити на
килијском рукаву. Она и кад постане
ту господар, не ће имати никакво по-
литично надмоћије над малијема држа-
вама које су нанизане око доњег
Дунава нити она тежи за тијем, ма
да је свјема њима знатно припомогла
да се ослободе од туђега јарма и да
постану самосталне. Њене су претен-
сије чисто културне природе и по
томе оне су на сваки начин оправда-
не. Конференцији лондонској не ће
имати с те стране ништа да се пре-
баци, ако је руске жеље испунила,
бар не с разлогом. А што ће ко из
пакости или од тешкога пједа бити
љутит на конференцију зарад њеног
попустиња Русији, то се има одбити
на рачун слабости у људи и народа
који не могу да поднесу никакав до-
бљак у свога противника ни онда
кад је овај на правди основан и у
сваком погледу заслужен. Завист не
зна за разлог.

Друкчије су природе тежње ау-
стро-угарске у дунавском питању. Мо-
нархија аустро-угарска има велики дио
Дунава у својој власти, али на ушћу
дунавском и на великом дијелу њего-
вом до ушћа она није господар, јер
од Биограда па до Оршаве Дунав је
ријека пола српска пола аустројска,
од Оршаве до ушћа Тимока пола срп-
ска а пола румуњска, од ушћа Тимо-
ка до Силистрије пола румуњска а
пола бугарска, од Силистрије до Га-
лаца чисто румуњска, а од Галаца до
килијског ушћа руска и румуњска.
При том су два рукава и два ушћа
дунавска чисто румуњска: сулински и
св. Ђурђијеви.

Из тога се види, да Дунав већ
од Биограда тече на поле аустро-
угарском и српском обалом, а од Ор-
шаве па све до ушћа тече са свијем
туђом земљом.

Природни је закон и освештано
правило у међународном праву, да је
свака држава потпуни и неограничени
господар од омијех ријека које кроз
њего земљиште теку; а кад једна ри-
јека тече обалом двије државе, онда
да су обје те државе равноправни
господари од те ријеке.

По томе Аустро-Угарској нико
не може нити ко оспоравати право да
се сматра за неограниченог господара
на Дунаву од Пасаве па до Биогра-
да; али исто тако правично је, кад
се од ње тражи, да на Дунаву од
Биограда до Оршаве дијели своје го-
сподарство са краљевином Србијом, а
на Дунаву од Оршаве па ма до којег
ушћа да нема тражити никаквога ди-
јела у господарству, јер на том про-
стор у нема ниједне педи своје земље.

Тако је у теорији. Но у пракси
је са свијем друкчије. Аустро-Угар-
ска има велике своје интересе на до-

љем Дунаву, то је истина. У колико су ти интереси ограничени само на трговину и пловидбу, они заслужују свакако највеће и уважења, и у том погледу Румуњска не чини никакве опозиције нити је изјавила да би се опирала свим поље могућим уступкама које би се у том погледу учиниле Аустро-Угарској. Да аустро-угарски бродови слободно плове по Дунаву до ма којег ушћа, да влада аустро-угарска преко својих органа пријем заједнички с осталим прибрежним државама контролу и полицију на доњем Дунаву, то су захтјеви, с обзиром на интересе аустро-угарске, потпуно правични и основани, и томе се не противи ни Румуњска ни остале прибрежне државе.

Али Румуњска не хоће да допусти ни да призна Аустро-Угарској тоторство на доњем Дунаву и над собом, не хоће да јој призна виша права у контроли и полицији него што је уживају с пуним правом прибрежне државе. Румуњска влада у томе чува не само своју част и своје достојанство, него и своје политичке интересе, јер нико јој замјерити не може, ако нема повјерења у чистоту намјера с којима јој се на суеријет излази, и ако је у страху, да би Аустро-Угарска под маском трговачких интереса могла скривати планове који би наперени били просто на државну самосталност Румуњске.

За то се и чује поклич из Румуњске: можете нас убити, јачи сте од нас, али немојте тражити да се ми сами убијемо.

Ми смо потпуно увјерени, да лондонска конференција нити има намјере да убије Румуњску нити да тражи од ње да се сама убије.

Али сваки сам себе најбоље чува. За то је и поклич румуњски потпуно оправдан и ми му са своје стране све своје симпатије на суеријет износимо.

Не знамо, е да ли ће се конференција оглушити гласу који тако силно вањше из Румуњске; не знамо, е да ли ће конференција понустити или ће на пошљетку преко једнога од својих мандатара немилосрдно навалити да се изведе све што је у Лондону закључено.

То ћемо видјети кроз кратко вријеме. Али и прије тога, Румуњска је стекла поштовање у свијех који љубе правду и свијетлао образ.

У „Пестер Лојду“ изашао је неки допис с Цетиња, у ком неки допискик прича како је био на Цетињу и како се састао и разговарао с Његовом Светлости Књазом Петром Карађорђевићем.

Ми смо овлашћени да изјавимо да то што се у том допису прича није истина

и да је све оа почетка до краја измишљено.

К измирењу Срба и Хрвата.

Иницијативом д-ра Маканца саставља се у хрватском граду Загребу друштво, коме је циљ: измирење Срба и Хрвата. За сад друштво ово ишло би само за тим, да ту циљ постигне само на земљишту друштвенога живота; кад је на том земљишту постигнута, онда је у пола олакшана и друга циљ: да се постигне и на пољу политичном.

Људи, који раде на овом племенитом задатку, имали су свој састајак у стану д-ра Маканца, на којем су учествовали и Хрвати и Срби, све угледни и одлични људи града Загреба, те су установили и одбор који се има за даље послове бринути.

Том приликом, отварајући састајак, држао је д-р Маканец, честита хрватска душа, бесједу, која ради своје патриотске чистоте и равномјерне љубави према Србима као и према Хрватима заслужује да се и у напјетим круговима у цијелости сазна.

За то је ево овдје саопштавамо онако како је у хрватским листовима налазимо:

Веледијењена господине! Свој веледијењеној господине позната је сврха нашега данашњег договора. Већ околност, да се ево састадосмо, сваки знајући о чем се ради и сваки знајући да нас многи раздружене браће прати малодушно, што подсмјехом, што сумњом, даје ми вјеру и наду, да су нам Свевињши и добар гениј нашега народа одобрили и благословили нашу намену и да ћемо стављену циљ, јер је као племенита и благоносна њима посвећена, удјелотворити, т. ј. да ћемо из главнога града заједничке домовине пружити осталим дијеловима исте примјер и доказ, да несрећна несносност и мржња између Срба и Хрвата, те између православањих и католика, кад се само искрено хоће, као погубна и неразложна престати може и мора и да је зид, који нас данас јоште раставља, дјело предеуде, огорчености и страсти, дакле дјело непромишљено, дјело сувишно и штетно за оне, који га граде, а убитачно за заједничку домовину.

Што су кроз много година у градовима и селма, у палатама и колибама, разнашале предеуде, боцкања, неувиђаност, огорченост, кратковидност те племенита и неплеменита страст, тога не може нестати из свих кутова нити лако, ни брзо, ни увјерен сам, да зид, који је саграђен на означеном темељу, ако се крјенком вољом почима устрајно рушити, дочим га други само уз просвјед и отпор првих дограђивати могу, или само крјомнице, на дуго видлику с једне на другу страну сметати не може, а вјеројатно јест, да рушевина и подрина таква зида напокон и оку оних сметати мора, који су прије можда жељели, да тај зид буде непорушив и непрелазив.

Ако се дакле и не можемо подати сангвиничној пади, да ће сваки и свагда наше настојање, особито у почетку, просуђивати праведно, благохотно и непристрано, нити нади да ћемо у коло вјерског и племенског братијског измирења скоро привести све и свакога, то сам ипак о том увјерен, да ће то коло бити од дана на дан све то бројније и угледније, као и о том, да здрав, сама собом оправдана замисао, продријети мора те да јој се, ако јој се само гласно и отворено крчи пут, мозгови и срца на дуго отети не могу.

Једнога јутра гледате, осврћете се, а ње нема; дознате да се са родитељима одселила. Онда уздахнете и промумљате: „Ваш ми је жао!“ То ми бјеше једна мила навијка!“

Ви дакле учите и пишете ноћу? На жалост тако је. Али то је нездрав. Много је боље поранити, па радити. Ја бих то заиста желио, али се никак нећам могао навикнути.

Ово су вам три примјера, гдје је навика главна чињеница; а могло би их се тушта наводити. Сваког дана за столом и за радом, говорећи о васпитању или о јелу, о политици или о историји, о дјецини или о народима, морамо говорити и о навикама. Морамо спомињати ову чињеницу, која потврђује један од основних закона нервнога система. Што ја овом приликом посвећујем навизи нарочиту главу, то је с тога, што је мозак један од оних органа, што су више од осталих подвргнути утицају и сили навика. У осталом навика обухвата све големо поље нервнога живота, осјећања и мишљења. А да би сте схватили огромну даљину крајних међа, између којих навика господари, споменућу вам само, да у слијед навике ви пишете из јутра кафу ваљда има више од двије сат година, и у слијед навике оговарате сваку владу, јер смо од памтивијека научили сматрати владу као непријатеља. Пра-

Знајући уз то, да нам је жеља племенита и патриотична, чиста и узвишена, ниједној страни у земљи сдужавком, а свакој, ако је домољубна, увјетом усјенишана отаџбеничкога настојања, тјешни и бодри ме и повјесно искуство нашега народа, који је додуше за краће или дуље вријеме залутати знао, но којег је добар гениј, кад је у истину био *periculum in mora*, довађао на прави пут по важинуту племенитости срца и бистрине ума.

И нас дванаесторица, веледијењена господине! нијесмо до пошљедије ситуације посве складни по свом увјерењу о овом или оном питању, које се у српско-хрватској размирици ставља на дневни ред, но ми се слажемо у оним тачкама у којима размирици, које нам свето дјело измирења на социјалном пољу, или бар настојање око истога, омогућују и налажу.

Мислим бар, да се прије свега у том слажемо, да је наша домовина по својем повјестном темељу и по државо-правном континуитету основана на праву хрватскога народа исто тако, као што је краљевина Србија основана на повјестном темељу и праву српскога народа, па да Хрвати индивидуалност тога права на означеном темељу оправдано уздржавају из оних домовинских обзира, не пак из противништва или пак непријатељства против српског племена или народа, као што данас мислим, да српски народ у Србији и Срби изван ње, који су жељели, да се ријеше турскога господства, нијесу плуризам одбијали из противништва или из мржње против Хрвата, већ из једнакога обзира на повјестни темељ и континуитет, право судећи, да је Србији тај темељ поузданија гаранција за постигнуће слободе, него ли експериментативно бродарење по непознатом мору до непознате луке.

Ми признајемо даље, како мислим складно, да у тој нашој заједничкој домовини живи и постоји огранак српскога племена и да чланови тога племена нијесу у тој домовини грљени досељеници, *reges ac reges* или на одказ гостољубља примљени гости, већ даванши чланови по дједовима старосједиоцима, који су тле заједничке домовине заједнички с Хрватима наклашавали крвљу и знојем, тако, да су они с тим глом нераздроживо срашћени, као храст са земљом, у којој своје коријење има.

Слажемо се велим у том, да члановима српскога племена у нашој домовини уз једнаке домовинске, држављанске и грађанске дужности непоредиво припадају једнака права, не као *reges ac reges*, већ *ex jure quæsiti*, не као привилегија по посебитом, већ као право урођенијех по онем праву, не уз одказ, већ — по праву бар — за увјек.

Ту ћу нешто примјетити, посве у своје име, мислећи ипак, да не ћу ничега рећи, што би којему од вас веледијењена господине, било противно.

Увиђавши Хрвати називљу Србе у Хрватској политичкијем Хрватима или хрватскијем Србима, не да им повриједи племенско осјећање, не да им поријечу племенско поријекло и име, већ јер их сматрају солидарнијема сувласницима свега онога, што је хрватски народ по повјестном темељу и развоју стекао и што се по јавном праву и од трећих фактора сматра, називље и признаје државо-правном и политичком посебином хрватском.

Народ, живући у нашој домовини, уписан је, нека ми буде допуштена приподоба — према шенава — у земљишту о посједу народа под повјестним именом хрватским, као власник заједничке нам домовине, но Хрвати по племену не сматра-

во вели један великан да је навика све што има најбољег и најгоре у човјечијој природи.

Навика је једна од психолошких облика онштег закона инерције (љезивости), у слијед којег неко кретање управљено у извјесном правцу неће престати, ни другим правцем ударати, нити се у другу страну претворити, ако у овом путу не наиђе на какав отпор. По свој прилици и нагон ништа друго није него навика, која у нашљеће прелази од кољена на колено.

Негђви је систем најпериодичнији од свију механизма; с тога он живи у непрекидном обустављању и обнављању једнаких радова.

Ма колико да је живот вјечита промјена, ми смо ипак сами себи много сличнији у иста времена, него ли у различја. На примјер, данас у четири часа послје подне ми смо врло слични ономе, што смо били јуче у исто доба, те смо више него у ма које друго доба расположени, да радимо оно исто, што смо јуче радили у четири часа.

У свакој навизи, било да је посматрамо у најкромнијој, или у најузвишенијој сфери, находе се увјек ови елементи:

1. Понављање једног истога рада;
2. Стадно мијењање органа, који га врши;
3. Све већа лакоћа понављања, кад се обнове исте прилике, у којима је тај рад најприје извршен.

Ако ми допуштате мало недантерије, ја бих предложио оваку дефиницију.

Навика је стално мијењање а-

ју се искључивајем власницима тога добра, већ признају и непоричу, да у тај политички народ спадају и чланови српскога племена, а промјена ове врсте земљишника независна само од воље „грунтовнога“ власника, па ни одрекнуће на корист трећега.

Српско племе није кроз то изгубило једнако, на повјестном развоју основано мјесто, него је пред хрватским постигло првенство, јер се његова повјестна посебитост сјајно свијетли у сувереној краљевини Србији, којој и племе хрватско и политички народ хрватски ово првенство без јада и зависти од срца и пуном искрености честита и поштује.

Кад би од мене зависило, рекао бих: дајте ми име за нашу домовину и за означавање нашега народа као политичкога народа, које не ће на заједничку штету прекинути повјестнога и правнога континуитета, те које допушта наду, да ће бити примљено у прије означеном „земљишту“ народа и у нашој домовини без штете за отаџбеничко осјећање, ја ћу га од срца радо прихватити, те мислим, да се тим хрватском племену не би ишчупало ни коријење ни крила, те да му с тога не би окренула леђа хрватска влада.

Но да се вратим на неопоредиви склад наших мисли гледе даљњих тачака.

Ми се у том слажемо, да није нити хрватско нити српско племе, ама нити допринијело предисеућу годишњој размирици главара у Риму и Цариграду, те да ми под проклетством тога раздора, у колико му пошљедице и данас јоште болно осјећамо, патимо ни криви ни дужни.

Ми се слажемо у том, да се тај раздор на црквеном пољу никада ријешити не може и не ће брисањем буди ове или оне цркве снагом или вољом друге, па да у нашој заједничкој домовини једна и друга народу користити може, гојећи у народу хришћанску љубав, морал и све крјепости, које од туда потјечу.

У једној и у другој цркви молимо се истом Богу љубави и благодати и истом спаситељу, сдушајући ту његову науку „што ти нежелити, да теби ко учини, немој ни ти другоме“ и „поштуј ближњега као самога себе.“

Ми се дакле у том слажемо, да смо по темељу сваке вјере, по богоштовној љубави, а исто тако по љубави домовинској упућени на узајамну пуну и нехисљену толеранцију и на међусобно поштовање вјереке посебитости, коју нам маленом изнимком други у колијевци подијелише, нештајући нас, већ наше кумове за приводе.

Маса народа види само извањске разлике, нарочито обреда, а ја за себе признајем без околишања, да се мене обред православне цркве и славенски језик у истој, силније дојимље, него латински језик и у праву обред католичке цркве.

Ми се даље у том слажемо, да је православној цркви аутономија кружна, а можемо се разлазити по увјерењу гледе питања, како да ова аутономија по извањском устројству буде најбоље одговарала својој сврси, за да се даде цркви што је њезино и домовини, што је њезино, ако би се из православних кругова појавила жеља за промјеном садањег њезинога устројства, у које Хрвати и католици не мисле ни мало дирати.

Ми се слажемо у том, да разлика вјероисповијести незахтијева раздора између католика и православних, наче, да нас и оншти културни и душевни напредак свијета и заједништво домовине и народа упућују на најискренију толеранцију, а све

ње једног органа или једно функције произведено честим понављањем истога рада, у слијед чега овај постаје све лакши и све потребнији.

Чини ми се да ова дефиниција обухвата цијелу природну историју навике; чини ми се, да у један еноп свезује и све природне противности, а међу њима и оне, због којих говоране Биша (Bisha), да навика изострава органе, што нас везују са спољним свијетом, а затупљује оне, што врше функције асимиловања.

Навика усавршава мишиће, чула и мозак, у опште све функције живота; а може и покварити мишиће, чула, мозак и сав животни рад. У човјеку је толико сагибљивости, толико богатство виших елемената, да му је могућна свака навика, само ако се не противи његовој онетанку.

Грешајући једу химуе из желудца рангофера. Јакућани једу постелице из својих жена. Да-Кенсеј нио је до 60.000 капљица лаудана на дан. Прича о Митријату изражава скоро у облику мита то ограничenu способност човјека, да се навике на зло.

Такав је навика увјек ипак штетна за живот, кад се овај узме у својој цјелокупности; она је увјек удаљавање од типа нормалног, физиолошког нашега организма.

Треба се дакле потрудити да што раније стекнемо добрих навика, које ће нам олакшати све оно што је тешко, а корисно нашем здрављу.

ЛИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА“.

ХИГИЈЕНА ГЛАВЕ.

Од

Дра Павла Маитегаце.

(Пријевод с талијанског.)

Наставак.

Тим тако јасним афоризмом цијела је ствар ријешена, не треба ништа више. Ствар навике!

А, молимо вас, шта је то навика? Рекло би се да је навика нешто сасвим јасно и познато, свакоме на дохват. Нема дана да не употребимо ријечи навикнути се, навика, обичај, одвикнути се и њима сличне.

Један познаник дође вам у походе и затекне вас да пијете кафу.

Могу ли вас понудити једном кафом? Хвала вам, не пијем је, нијесам се научно.

Ваљда вам се не допада? Врло би ми се допадала, али се нијесам могао навикнути.

Сваког јутра, кад изиђете из куће, сретнете малу дјевојчицу нашега суејада са њеним руменим обрашчићима и коврчастим витицама. Ви је увјек помиљете, подубите је и обрадујете је каквим малим ударком.

одврати od агитаторне пропаганде, која би већ ab ovo била несретна и мртворођена.

Ту ћу опет уметнути индивидуалну своју.

Код наше православне браће породило је смутње и узбуне, што је преувишени г. бискуп Штросмајер пригодно по свећења нове цркве ђаковачке изјавио да је ову цркву посветио јединству народа.

Можда баца ова изјава своју сјену и међу нас овдје, кад ми је знамо, да су наведене ријечи сјену бациле у све крајеве, гдје у црквама православни свештеници пјевају.

Преувишени г. бискуп Штросмајер којег ја са народом својим високо цијеним ради непоречивих заслуга за културни и душевни развој нашега народа, познат ми је као пријатељ слоге у народу, као либералан и славан говорник концила, као ријетки тамо заговаратељ вјерске толеранције, као велудни муж дипломатскога и свјетскога наображења, а нарочито као пријатељ српскога племена.

Ја не могу мислити, да је бискуп Штросмајер наведене ријечи овако мислио, како их православна наша браћа оћенито тумаче, т. ј. као почетак агитаторне пропаганде проти православној цркви.

Ја мислим, недопуштајући нити могућност блудње, да је преузв. господин уважно непоречиву чињеницу, да маса народа разлику вјере налази само у разлици обрета и црквенога језика, па да му је е тога жеља, да у своју цркву, а кроз ову повремено у свим католичким црквама, уведе језик и обред, који не ће више давати повода, да се у маси нашега народа разлика вјере тако лако онажати може, те да би се тим знатно допринијело јединству духова. Држим надање, да се са тим настојањем има ставити у савез и познато ходочашће у Рим.

Кад би бискуп Штросмајер имао на уму, да би се тим путем данас сјутра унијатити могли сви православни у Хрватској, те тим народ вјерски сјединити, то таква жеља по себи, у теорији, не би нити за католичкога бискупа, нити за домољуба, по самој мисли, био никакав злочин, ако би се овај немогући процес имао обавити упливом домољубља и једино по увјерсју, а без варке и насилја.

Таково чудо оспростио би православни Бог католичком бискупу, но ово је неизвједиво и остати ће неизвједиво до вијека, исто тако, као прелаз свих хрватских католика на православну вјеру, премда бих ја веселим срцем већ данас замолио велеш. г. Павловића, да ме унесе у број својих парохијана, кад би се то чудо у цијелом народу извести дало, те ја мислим, да би у том случају мени католички Бог тај претуп опростио.

Но све, да је тумачење наше православне браће о смјеру наведених ријечи бискупа Штросмајера у најнепријатнијем смислу тумачење, не би се наша православна браћа ради тога хрватских католика жацати имала, јер поуздано знам, да нити бискуп Штросмајер за такво настојање, т. ј. за агитаторну пропаганду проти православној цркви не би нашао никакве потпоре нити у католич. свештенству, а пошто код нас лајка, паче, отворене противбе, те би од тисуће нас католика њих 999 таково мисао сматрали несретном, безуспјешном, растворном и управо у битачном за слогу народа, к којој је бискуп Штросмајер, како мислим, у посве другом правцу посветио велелебну цркву ђаковачку.

Ја жалим изузетење наведених ријечи ради узбуне, коју су те ријечи пробудиле код православне браће, но како рекох, ја

сам увјерен да се оне не ће криво, т. ј. другачије него их је бискуп Штросмајер мислио, коментирати, што већ доказује искреност у очитовању ових ријечи, у стима толико наображена и оштрена мужа, који би мисао, каква му се окротира, за ниста прећутао био.

Колико је тобож прикривених мисли и тенденција већ мојим ријечима подметнуто било, о каквим ја ни сањао нијесам!

Но да се опет вратим на наше сугласије гледе даљних точака.

Ми смо увјерени о том, да мржњи између српства и хрватства у повјести нема темеља, да нема гробова, који би нас растављали, насупротив и премном гробова, из којих нам дуси поборника и жртава слоге дошаћују: „сложно, сложено браћо мила!“

(Свршиће се).

Политички преглед.

Дунавска конференција у Лондону до сада је већ јамачно свршила свој посао, јер потоњи листови, који нам на крају ове недеље стигну, казују да је у главном све свршено и да конференција држи потоње сједнице на којима ће саставити своје закључне протоколе. Шта је конференција управо свршила, то се још на чисто не зна. Пријед некага времена новине су збориле о томе, како је конференција у килијском питању задовољна захтјеве руске и како је у свему прихватила Бареров приједлог. Сада се опет јавља, да килијско питање још није коначно ријешено, јер је Гранвић поднио конференцији нов посредујући приједлог, по којем се одржава и руско право суда над килијским уињем Дунава као и право јевропске подунавске комисије, да се о рускајем радовима на том рукаву дунавском информира. О посредујућој власти дунавске комисије говори се да је пред конференцију изнесен приједлог да се та власт продужи на осам година, но Инглеској је то мало, она тражи двадесет година.

Што се тиче Бареровог приједлога, и о њему се јавља, да га није конференција у свој цијелости прихватила. Сама Аустро-Угарска пристаје да је на том приједлогу учине неке измјене, а конференција је на то пристага, у жељи да се тијем бар толико постигне да Румуњска одустане од опозиције. Главно је у тијем измјенама то, да Аустро-Угарска не буде двоструко заступљена у мјеновитој комисији, да се Дунав подијели у доњем цијелу свом на три одсјека према земљином господарству прибрежних држава Србије, Румуњске и Бугарске и да се подназорници самостално именују. Ако Румуњска на ове измјене пристаје, онда ће се закључни протокол саставити и конференција ће своја закључења изнијети на видјело у облику међународнога уговора.

Колико су у Румуњској озлојеђени на поступак лондонске конференције, види се по оној одлуци скупштине румуњске, којом су пристани у Сулини и Галацу затворени за стране бродове, по што им је скупштина одузела карактер слободних пристана. Румуњска није остала само при том него ради још озбиљно да се ослободи од иностраних друштава за пловидбу, нарочито од несноснога и мрскога аустроугарског лојда. Тога ради намјерава се да се оснује румуњско паробродско друштво, које би држало 24 пароброда и 60 теретних лађа. Сретно да Бог да!

* *

Ко би у исти мах имао све три навике, да ради увијек у извјесно вријеме, да се напреже до умора, и да се бави само једним радом, па би их све три повриједно, тај би извјесно много више трпио од онога, који би погазио само једну.

Врло старе навике опасан је папуцити баш и онда, кад су оне штетне за здравље или порочне. Од њих се можемо само врло поступно одвикавати, измјењујући у противном правцу и орган и функцију.

То је један од закона навике, који је од давнашњих времена проучен. Ево како су разни научни великани исказали дручким ријечима исту мисао:

„Ergo cum quis aliquid mutare velit paulatim debet assuescere.“ (Целесиус, De re medica).

„С тога кад ко буде хтјо нешто измијенити, мораће се мало по мало на то навикавати.“

„Il en est d'une habitude, si elle est invétérée, comme du trait d'Eraminondas: quand on l'arrache brusquement, la santé s'en va avec elle.“

„Са неком навиком, ако је давнашња, бива као и са Ераминондином стријелом: ако се напрезно истргне, оде здравље са њом заједно.“

„С тога кад хоћемо да одступимо од свикнутога начина живота, који је порочан и који нам проузрокује какво зло или га одржава, треба то урадити мало по мало.“ (Паре).

Међу народом нашим у Хрватској и Славонији већ се јако заталасало изборно кретање поводом избора посланика на земаљски сабор. Нарочито се међу новајлијама у уставном животу: међу крајиницима, који су тек недавно присједињени матери земљи, онака живи покрет. Особито се у том погледу одликују Срби из Српјема, који су 14. ов. м. држали у Митровици бирачку конференцију на којој су ова закључења допијели:

1. Заступници из бивше војне крајине, сједињене са крајевинама Хрватском и Славонијом, треба да при ступању свом у земаљски сабор заузимају у државноправном погледу становиште нагодбе, која је између троједне крајевине и крајевине Угарске склопљена год. 1868 а ревидирана год. 1873. — Они треба да буду за проширење автономije троједне крајевине, ако околности настује, да интерес земље то од патриотизма крајинских заступника захтијевао буде.

2. Заступници из бивше крајине, ваља на сабору да се својски постарају, да се крајиницима и у будуће очувају све повластице, које они данас уживају и које су им царском наредбом од 15. Јула 1881 ујамчене. Исто тако ваља им се постарати и за то да се дохотци из крајинског иметка употребљају на сврхе, означене у царским наредбама од 15. Јула 1881 и да се томе постава контрола уставним путем.

При том имају заступници из крајине pazити на име на то, да се при давању припомоћи из крајинских заклада, праведан обзир узме на све народности и вјероисповијести.

3. Исповиједујући начело равноправности свију народности и вјероисповијести, заступници из бивше крајине — Срби, треба на сабору троједне крајевине да раде на томе, да се Србима, живећим у крајевинама Хрватској и Славонији и са овима спојеној крајини, законом призна име српско; да се нетакнутом очува српска народно-црквена автономija; да се постојећи закон о пучким школама тако промијени, како ће омогућити останак законом ујамчених српских вјероисповједних школа; да се призна равноправност ћирилицког писма са латинским писменицом и да се у земаљском прорачуну саразмјерна свота одређи на потпору српских културних потреба у овој земљи, а за учешће тих потреба, да се код земаљске владе уставном мјесто српског референта.

Да би се овим српским жељама, е једне стране једнодушног израза дало, е друге пак стране, да би се што посјеније на остварењу тих жеља радило могло, ваља заступници крајински Срби, заједно са заступницима из Троједнице Србија, да образују на земаљском сабору самостални српски клуб. — Овај клуб треба да стоји уз владу бана Пејачевића и то све дотле, док ова заступна земаљске интересе и потпомаже остварење српских жеља.

* *

Нова Француска влада под пресједништвом Жила Феррија ужива велико пошћење у комори. У два маха је већ министарству вотирано пошћење, први пут са 368 и за тим са 395 гласова, што је за цијело риједак примјер слоге међу републиканцима са једне а знак великог пошћења према влади е друге стране. Пресједник министарства Ферри и министар војни Тибоден ванредно су се вјешто и тактично понашали у дојаконској дискусији, а овај пошћељни показао се као одличан бесједник, каквих је врло мало код војника у парламентарним борбама. Жил

Ферри се држи традиција Гамбетних, те пресједништво министарскога савјета не сматра само као зваче части, него зна да се ни једна важна ствар појединих министарства не ријеша без његова знања и да му се сва важнија наименовања предходно саопште.

* *

У аустројском царевинском вијећу бјене ових дана на дневном реду генерална дебата о бедету, а сада се води специјална. Послије овог предмета узеше се у претрес школски закон. Чешки клуб закључио је да гласа за тај законски пројекат и да у опште у свему потпомаже владу. Прије краткога времена бијаша се проио глас, да је наступило зашто етање између Чеха и Пољака на царевинском вијећу, али сада чешки листови опровергавају те гласове.

* *

Ирека влада води у тајности велику истрагу, чији ће резултат бацити у приједан сва дојаконска откривења. „Д. Н.“ донаје из Дублина, да се ових дана ушло у траг новој зајери, која је управљала свим новијим аграрним убиствима у Ирекој и да је затворено десет зликоваца, које у Дублину а које у другим мјестима. Та завјера је добро била организована, имала је своју благајницу и правила је планове за убиства, која су њени чланови извршавали. У Лондону мисле да је влада похватала све конце ирских завјереника, које ће постићи праведна казна, и да ће од сад у Ирекој бити боља лична и животна сигурност.

* *

Гледетон боравио је пошћељних дана у Маризу, гдје је посјетио пресједника републике и министра иностраних дјела. У францеским заступничким круговима поговара се, да ће се услед разговора Гледетона е министром иностраних дјела успоставити пријатељски односији међу Инглеском и Францеском. Француска ће признати фактичне одношаје Мисера, а одрећи се својих захтјева погледом на овлаштени положај. Инглеска ће јој за то допустити неке материјалне погодности. Спољашња акција Францеске ће се онајприје концентrirати на коначну организацију туниске аскенде, а у ту сврху, да јој треба наклоности Инглеске. Пријатељство међу обавије државе успоставиће се можда, ако Францеска понусти у погледу Мисира.

Домаће вијести.

ЦЕТИЊЕГ, 26. Фебруара.

— У прошлом броју листа овог јавили смо, да је Богу угодно било примити душу потоњога стрица Њог. Височанства Књаза, В. Крца Петровића, који се, након дуже болести, у 52 години свога живота, у суботу 19. Фебруара ов. г. у 11 сах. прије полне у вјечност преселио. Свечан погреб био је у сједљу, рано у јутру, уз учешће ожаловљено високог породице и многобројног народа. По што је свештенство очитало прописане молитве и опјало тјјело, Његово Височанство Књаз и г. В. Божо Петровић изнијели су земне остатке покојника из стана гдје је становао на двор, а ту је чекао спровод који је тјјело прихватио и на Његушино отпратио. На Његушима читано је опијело, иза којег је тјјело сунуто у породичну гробницу. Заслуге покојника за владајући дом и за Црну Гору описано је ње-

мену основу малог броја добрих и корисних навика, које се увјек и свуда могу лако задовољити. Тако н. пр. свакодневно умивање и илускање водом, или шетње на чистом ваздуху такве су потребе да се могу подмирити на сваком мјесту и у свако доба, а по себи могу нам здравље оснажити и живот продужити.

Можда ћете ми рећи, да се ове навике тичу хигијене коже и мишића, па овдје није мјесто, да се о њима говори. А ја ћу вам одгорити, да је задатак мозга управљати свим навикама, ако желимо да буду добре и корисне, те е тога у главном се то спада у хигијену мозга.

Од навика често можљавих или умних свакоме бих од вас најтоплије препоручио, да стече нарочито ове:

1. Радити увјек дању а не ноћу.
2. Прекинути рад, кад се почије осјећати умор.
3. Што мање употребљавати раздражљива средства.
4. Рад пресјецати одмором и другим радом различитог врсте.
5. Никада не напрезати ум против Минервине воље, то јест кад се не осјећамо свјежи и расположени за рад, јер би то значило, што и јести кад се нема апетита.

(Наставиће се).

